

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

**GÜNEY-DOĞU AVRUPA
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ**

I

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASIMEVİ

1972

SELÂNİK'TE YÜZ ESERİMİZ HAKKINDA

A. S. Ünver

Selânik, İkinci Sultan Murad (1421-1451) tarafından 1430 yılında hududlarımız içine girmiştir. 1913 de elimizden çıktı. Bu civarda 483 sene kaldık. Bittabi Selânik kısa bir zamanda Türk ve Müslüman şehri oldu. Ve her zaman da ekseriyeti teşkil etti. Rumeli'nin zamanımızda Akdeniz (Adalar denizi)ne açılan bir kapısı idi. Hükümümüz altında bu kadar kalması mukadder imiş.

Arşivci Kâmil Kepecioğlu'nun araştırmasına göre Rumeli, vakıfca kurulan ve yürütülen şartlar dahilinde yalnız Selânik'de ve civar köylerinde 100 sayısı çok geçen eserimiz vardı. Kuruluş tarihlerini bilmiyoruz. Buradaki tarihler başvekâlet arşivinde bulunan ve işlemi yapılan vesikalara âiddir.

Bunları bir makale halinde yayınlamamızın sebebi, üzerinde mahallî tarihçilere orada emanet bıraktığımız uygarlık, eserlerimiz hakkında araştırmalarında kolaylık göstermek içindir. Mahallinde yeni sahiplerinin bunlar içinde dünya ölçüsünde muhafaza edilebildiklerinin sayısını bilmiyoruz.

Selânik'de beş asır zarfında şimdilik bu vesikalara göre 15 medrese ve mekteb, büyük ve küçük 47 câmi ve mescid, 19 tekke ve zâviye, 3 imâret, 2 şehir suyu, 15 muhtelif vakıflar tesbit olunabilmıştır. İstanbul Üniversitesinin albümlerinden birinde (N. 24) şehrin umûmî görünüşünden otuzdan fazla câmi' minaresi tesbit ettim. Selâniğin bütün kiliselerini câmi yapma sayesinde muhafaza etmişiz. Yakın atide bunlardan kaçısı ayakta kalacaklardır, bir şey denemez.

- Rüşdiye Mektebi 115. Yıl 1300 (1882)
- Kız Rüşdiye Mektebi 80. Yıl 1300 (1882)
- Hacı Ahmed Ağa bin Mehmed Ağa Mektebi 1118 (1706), 1134 (1721) Abdülmelik Mahallesinde.
- Hacı Ahmed Ağa Yıl 1118 (1706) İshak Paşa mahallesinde.
- Mehmed Paşa Yıl 1118 (1706), 1141 (1728)
- Emin Zâde Hacı Ahmed Ağa Dâr-ül Hadisi 1139 (1726).
- Hacı Ali dershanesi 1258 (1842) Makbul İbrahim Paşa Câmiî hareminded.
- Davud Efendi Dâr-ül hadis medresesi 1142 (1729)
- Topal Mehmed Ağa medresesi 1073 (1662)
- Hacı Musa Baba medresesi 1048 (1638)

- Hacı Ali oğlu Hacı Musa Bey medresesi 1255 (1839)
- Şehvar Paşa Kur'ahanesi Safer 1258 (1842)
- Şifâiye Medresesi 1124 (1712)
- Hacı Ali oğlu Hacı Nu'man Bey Medresesi 1225 (1810)
- Kayseriyeli Hacı Abdurrahman ve Hacı Mehmed Câmii 1258 (1842), Yalı kapusunda.
- Ahmed Subaşı Mescidi, 1252 (1836), 1165 (1752)
- Hacı Ahmed bin Mehmed Mescidi, 1134 (1721) ve mektebi
- Hacı Ahmed bin Mehmed Mescidi 1134 (1721) Serc köyünde (Opar kazasında)
- Ahmed Paşa Câmii
- Balaban oğlu Hacı Ahmed Mescidi 1262 (1845), kazancılar karşısında
- Astarıcı Mescidi 1140 (1727)
- Ali Paşa Mescidi 1140 (1727)
- Ali bin Abdullah Mescidi 1188 (1774) Gelemriye'de Evlâd-ı fatihan mahallelerinden Osmanlı mahallesinde. Ali bin Abdullah câmii de denir.
- Hoca Ali Câmii 1140 (1727)
- Sultan Murad'ın Tarakcısı oğlu Ali (Burmali Câmii) 1199 (1784)
- Burhan Hoca Mescidi 1259 (1843)
- Galle Kapanı Mescidi 1140 (1727), 1174 (1760); Sultan Murad'ındır Gülmez oğlu Mescidi 1261 (1845), mahallesinde
- Kara Hacı (oğlu) Mescidi 1139 (1726), mahallesinde
- Hamza Bey Câmii 1091 (1690), 1113 (1701) Hafsa Hatun bina etmiştir.
- Fenâri Zâde Hasan Çelebi Mescidi 1090 (1679)
- Pinti Hasan Mescidi 1175 (1761)
- Hacı Hasan Mescidi 1259 (1843)
- Mes'ud Hasan Câmii 1199 (1784)
- Hızır Ağa Mescidi, 1186 (1772), Yalı Kapisında
- Gazi Hüseyin Bey (paşa) Câmii 1133 (1720), 1215 (1800) iki şerefeli mahallesinde.
- Hüsrev Kethüda Câmii 1153 (1740)
- İbrahim Çelebi Câmii 1274 (1857), Pazargâh nahiyesinde Evlâd-ı Fatihâna tâbi Kedin mahallesinde
- Maktul (Makbul) İbrahim Paşa Câmii, 1131 (1718), 1172 (1758); Aya-sofya Câmii
- İshak Paşa Câmii 1067 ve 1258 (1842)
- Hacı İskender Mescidi
- Hacı İsmail Mescidi
- Kasımiye (Sultan Bayezid) Câmii, 1096 (1684)
- Koca Kasım Paşa Câmii, 1140 (1727), 1269 (1852); iki lüveli
- Kadı Kemal Câmii 1133 (1720), 1235 (1722) Lonca mevkiinde
- Cezeri Kasım Paşa Câmii, 950 (1543) den önce
- Pir Mehmed Çelebi veya Yılan mermeri mescidi 1176 (1762)
- Vezir-i a'zam şehid Mehmed Paşa Câmii, mektebi 1118 (1706), 1177 (1763) Pazargâh-ı Cedidde, Kaya Pınarı köyünde
- Sultan Murad = Câmii Atik, 1097 (1685), Suluca mahallesinde

- Sultan Murad Mescidi 1140 (1727) ve 1191 (1777), Galle kapanında
- Hacı Musâ Baba Câmii, 1048 (1638), 1258 (1842)
- Kazaz Hacı Musa Mescidi 1245 (1849), 1258 (1842)
- Mustafa Paşa Câmii, 1011 (1602), 1275 (1858)
- Abacı Hacı Mustafa Mescidi 1135 (1722)
- Vezir-i azam Numan Paşa Câmii ve hayrâtı 1217 (1802) Emir Bostan mevkiinde
- Seyfeddin Efendi Mescidi 1175 (1761)
- Yemen fatihi Mescidi 1135 (1732) ve 1260 (1844)
- Sultan Süleyman Mescidi, Yukarı Kalede
- Şehabeddin Efendi Mescidi 1209 (1794)
- Yakub Paşa Mescidi 1079 (1668) ve 1258 (1842)
- Zindan Mescidi 1135 (1722), Ali Paşa mahallesinde, Kapıcıbaşı Ahmed Ahmed Minber koymuştur.
- Karaca Ahmed Tekkesi 1136 (1723) Mentşeli köyünde hastalara şifâ için çerağlar konmuştur.
- Şeyh Zehi Ahmed Efendi zâviyesi 1174 (1760), Eski Saray mahallesinde
- Ekmekeçi Zâde Ahmed Paşa mevlevihanesi 1049 (1639), haricinde
- Hoca Ali zâviyesi 1136 (1723)
- Çavuş Zâde karısı Ayşe Hatun tekkesi; Kadiri
- Bayezid Baba zâviyesi 1080 (1669)
- Hamza Çavuş Fatihiye zâviyesi 1134 (1721)
- Hasan Bey (Bubare Zâde) zâviyesi 1256 (1840), Kal'e-i bâlâda
- Hızır Baba zâviyesi. İki Şerifeli; Gazi Hüseyin Bey mahallesinde (halveti)
- Sağlı İbrahim Efendi tekkesi
- İlyas Efendi tekkesi 1307 (1889), Ahmed Subaşı mahallesinde
- Mahmud Ağa zâviyesi (kadiri), 1235 (1819) Kelemriye dahilinde
- Mahmud Ağa zâviyesi 1135 (1722), Sinan Paşa câmii haremide
- Mehmed Çelebi Zâviyesi 1118 (1706)
- Çavuş Zâde Mehmed Ağa tekkesi; Kadiri
- Meydan Dede Zâviyesi 1048 (1638)
- Hacı Musa Baba zâviyesi 1048 (1638), 1117 (1705)
- Müflis Çelebi zâviyesi 1118 (1706)
- Pışmâniye zâviyesi 1195 (1781)
- Mirza Safi'nin oğlunun mezarı 1181 (1767)
- İshak Paşa imareti 1258 (1842)
- Mustafa Paşa imareti 1011 (1602), 1236 (1820)
- Yakub Paşa imareti 1079 (1668), 1153 (1740) 1222 şaban (1807); bir mahlûl cihet tevcihi
- Sortaç suyu 1133 (1720), 1273 (1856)
- Maktul İbrahim Paşa suyu 1172 (1758)¹

1 Zamanımızdaki Selânik'e âid elimize geçen bir resimde (şehre yarım saat uzaklıkta) Şeyh suyu denilen bir tatlı su menbâi diye binaları görülen ferah manzaraları olan yerden buna mumasıl bir çok yerlerin mevcudiyeti anlaşılmaktadır.

- Yakub Paşa Şadırvanı 1079 (1668)
- Kapıcızâde Ahmed vakfı 1091 (1680)
- Beyaz Ahmed Efendi vakfı 1081 (1670)
- Ahi Baba Hâcı Ahmed Efendi vakfı 1138 (1725)
- Ayşe Hatun vakfı 1084 (1673)
- Hacı Derviş efendi vakfı, 1079 (1668)
- Mentef Halil Efendi vakıf paraları 1113 (1701)
- Şeyh Sortacı Süleyman Efendi vakıfları, 1123 (1711), Kelemriye köyünde
- Hüseyin Paşa vakfı 1106 (1694)
- Koca Kasım Paşa vakfı 1139 (1726)
- Ağazâde Mustafa Ağa vakfı 1091 (1680)
- Hacı Rıdvan Ağa vakfı 1079 (1668)
- Sinan Paşa vakfı 1083 (1672)
- Hacı Şaban vakfı 1078 (1667)
- Zemini Çelebi vakfı 1080 (1669)
- Hacı Mustafa vakfı 1140 (1727)